

СТІЙКІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ *ROBINIA* L. ДО ПОШКОДЖЕНЬ ШКІДНИКАМИ ТА ХВОРОБАМИ В УМОВАХ ІНТРОДУКЦІЇ

Рід *Robinia* L. — ендемічний для флори Північної Америки, що нараховує 20 видів. У зелених насадженнях Правобережного Лісостепу України даний рід представлений 5 видами: *R. pseudoacacia*, *R. viscosa*, *R. luxurians*, *R. holdtii*, *R. ambigua*.

Відомості про склад шкідників, які завдають шкоди представникам роду *Robinia*, знаходимо у працях [1, 2]. Пошкодження мають різний характер: акацієвий пильщик (*Pteronus tibialis* Newman.) об'їдає листки, акацієва мінуюча міль (*Lithocolletis acaciella* Mn.) на нижній стороні листків прокладає міни у формі овальних плям білого кольору, акацієвий кліщик (*Phyllocoptes robiniae* Nal.) закручує краї листків, колонії бурої люцернової попелиці (*Aphis medicaginis* Koch.), псевдощитівка акацієва (*Lecanium corni* Bouche.), каліфорнійська (*Aspidiotus perniciosus* Comst.) і олеандрова (*A. hederæ* Vall.) (на Кавказі) заселяють кінці пагонів і черешки листків, в деревині прокладають ходи короїди деревинники — непарний (*Anisandrus dispar* F.) і дубовий (*Xyloterus domesticus* L.), ходи в стовбурах і коренях прокладають вусач мінливий (*Chlorophorus varius* Mull.) і плодова златка (*Capnodis cariosa* Pall.), насіння пошкоджують акацієва зернівка (*Euspermorhagus cisti* Fabr.) і вогнівка (*Etiella zinckenella* Fr.).

Шкідники класу комах *Megcallene robiniae* Mn. і *Phellinus rimosus* Nal. надзвичайно ускладнюють вирощування *R. pseudoacacia* в цілях деревної сировини. Бурильники пошкоджують рослини у самому ранньому віці. Вони можуть повністю знищити дерево або цілі насадження. У даному випадку швидкість росту *Robinia* є дуже важливим фактором, оскільки саме швидкорослі дерева мають найвищу стійкість. За даними М. Діт [3] в умовах Північної Америки дерева *Robinia* пошкоджуються щитівкою, бурильниками, мінуючою мухою (чохлоноскою). Мінуюча муха значно знижує декоративність *Robinia* у період цвітіння, оскільки віночки пошкоджених квіток набувають бурого кольору.

Ентомологи М. П. Акимов, А. Г. Топчієв та Л. Г. Апостолов [4] на основі вивчення штучних насаджень України прийшли до висновку, що на *R. pseudoacacia* поширеними є: люцернова попелиця, акацієва псевдощитівка та велика акацієва вогнівка. Наявність освітлених і напівосвітлених ясеневих і білоакацієвих насаджень або підвищення світлового стану у тінювих (дубових) насадженнях та відсутність кущового підліску є факторами, які сприяють різкому збільшенню шкідливої ентомофауни. До збільшення чисельності стовбурових шкідників (короїди, златки, вусачі, пильщики) призводить невчасна санітарна рубка дерев.

У серпні 2007 року відмічено масове пошкодження плодів (отвори у стулках) та насіння *R. pseudoacacia* акацієвою вогнівкою. Нагадаємо, що за

роки досліджень цей рік видався найбільш спекотним та засушливим і саме такі погодні умови сприяють розмноженню багатьох шкідників.

За роки досліджень відмічали пошкодження листків *R. pseudoacacia* і *R. viscosa* акацією мінуючою моллю. В червні–липні на *R. pseudoacacia*, *R. p. 'Umbraculifera'* та *R. viscosa* колонії люцернової попелиці масово заселяли верхівки однорічних пагонів, черешки листків і квітконоси. На зрубаних старих деревах *R. pseudoacacia* у деревині відмічено ходи короїда і вусача.

Серед хвороб представників роду *Robinia* поширеними є: рак (некроз), випрівання, плямистість листків, борошниста роса, гниль деревини, «відьмина мітла» [3, 5, 6]. В південній частині Аппалачів багато зрілих дерев пошкоджені серцевинною гниллю. Серед інфекційних хвороб на деяких особинах роду *Robinia* трапляється вірусна жовтуха листків, характерною ознакою якої є легке пожовтіння (хлороз) з деформацією листків і пагонів [7].

Обстеження паркових і протиерозійних насаджень (Могилів-Подільський держлісгосп) показало, що багато дерев мають новоутворення. Вікові дерева *R. pseudoacacia* у парках часто заражені поперечними раком стовбура [7]. Нарости (капи), що викликані бактеріями, вірусами й комахами — доволі звичне явище для старих дерев *R. pseudoacacia*. Траплялись особини з 20 капами на стовбурі. У парку «Софіївка» видалення великої групи старих *R. pseudoacacia* з новоутвореннями показало, що всі вони уражені справжнім трутовиком — *Fomes fomentarius*, який викликає «мармурову» ядрово-заболонну стовбурову гниль. Пошкодження стовбуровою гниллю суттєво зменшує вихід ділової деревини в акацієвих насадженнях порослевого походження.

В дендропарку «Софіївка» у кроні деяких понад вікових дерев *R. pseudoacacia* виявлено «відьмині мітли». За даними автора [7] хвороба викликається вірусом *Chlorogenus robiniae*, однак пробудження сплячих і додаткових бруньок може відбуватись під впливом грибів, бактерій, комах або у результаті генної мутації.

Захворювання вірусною мозаїкою листків описано в праці авторів [8]. На коренепаросткових рослинах *R. pseudoacacia* нами відмічено вірусну мозаїку листків — мозаїчні плями з деформацією листкової пластинки, яка стала кучеряво-нитчастою. На листках видів роду *Robinia* також виявлено плямистість і борошністу росу.

Хлороз було відмічено на деяких однорічних сіянцях *R. pseudoacacia* лісового розсадника (Ямпільський район) та на зрілих деревах (вуличні насадження в м. Євпаторія). Захворювання викликається нестачею в ґрунті з'єднань заліза чи наявності його у недоступній формі, а також нестачею магнію [7].

Виявлено, що дерева *R. pseudoacacia* можуть масово уражуватись омелою білою (*Viscum album*). В Черкаській області у придорожних та полезахисних лісосмугах для зрілих дерев *R. pseudoacacia* омела являє велику небезпеку. Зауважимо, що пошкодження дерев омелою, зокрема у Черкаській області, має локалізований характер і в основному сконцентровано поблизу автодоріг (придорожні полоси, лісосмуги автотраси Київ-Черкаси). Обстеження паркових

насаджень в м. Умані, м. Біла Церква показало — вікові *R. pseudoacacia*, що являють собою особливу цінність для парків, масово заселені *Viscum album*. Шкода від омели полягає в тому, що гілки, які розташовані вище неї, поступово відмирають, а сильне ураження призводить до повного всихання дерев.

Отже, на основі аналізу літературних джерел та власних результатів досліджень приходимо до висновку, що представники роду *Robinia* є досить стійкими деревними породами до шкідників і хвороб в даних умовах інтродукції.

Література

1. Вредители леса : справочник / [Арнольди Л. В., Бей-Биенко Г. Я., Борхсениус Н. С., Волгин В. И., Данилевский А. С.]. — М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1955. — Т. 2. — 1097 с.
2. Гусев В. И. Определитель поврежденных лесных и декоративных деревьев и кустарников Европейской части СССР / Гусев В. И., Римский — Корсаков М. Н. ; под ред. В. И. Гусева. — 3-е изд. — М. : Гослесбумиздат, 1951. — 580 с.
3. Dirr M. Manual of Woody Landscape Plants. Their identification, ornamental characteristics, culture, propagation and uses. — Champaign, Illinois, 1998. — 1187 s.
4. Бельгард А. Л. Степное лесоразведение / А. Л. Бельгард — М. : Лесная промышленность, 1971. — 336 с.
5. Древесные породы мира. Т. 2 : пер. с англ. / под ред. Г. И. Воробьева. — М. : Лесн. пром-сть, 1982. — 352 с.
6. Huntley J. C. *Robinia pseudoacacia* L. Black Locust. / J. C. Huntley. Режим доступу : [www.na.fs.fed.us / spfo / pubs / silvics_manual / Volume_2 / robinia pseudoacacia.htm](http://www.na.fs.fed.us/spfo/pubs/silvics_manual/Volume_2/robinia_pseudoacacia.htm)
7. Цилюрик А. В. Лісова фітопатологія / А. В. Цилюрик, С. В. Шевченко ; за ред. А. В. Цилюрика. — К. : КВІЦ, 2008. — 432 с.
8. Ковбенко О. А. Атлас хвороб деревних і чагарникових порід / О. А. Ковбенко, Ю. М. Ковбенко. — Харків, 2007. — Т. 1. — 62 с.